

даліше підвищення рівня професіоналізму випускників педагогічних інститутів.

У процесі дослідження було встановлено, що позитивні результати в формуванні готовності майбутніх педагогів до взаємодії з учнями можливі, якщо в її основу буде покладена діяльність студентів, яка моделює характер відношень у системі "учитель-учень", "учитель-клас", "учитель-педагогічний колектив", зростання їх єдності від курсу з урахуванням специфіки комунікативної діяльності, яка вимагає виявлення педагогічного такту, емоційного настрою, з використанням наукових знань для вирішення комунікативних завдань.

В.В.Садова

Комунікативна культура вчителя, як умова гуманізації навчального процесу.

Розгляд комунікативної культури як умови гуманізації навчального процесу пов'язаний з виниклими новим педагогічним мисленням, орієнтованим на єдність гуманістичної мети і розмаїття засобів її досягнення. Гуманізація процесу навчання детермінує потребу зміни характеру відношень учасників цього процесу, в ході якого і вчитель, і учень здійснюють продуктивну творчу діяльність.

У ході нашої дослідницької роботи ми генетично передбачили, що саме комунікативна культура вчителя є фундаментом розкриття індивідуальних здібностей кожного учня. У зв'язку з тим, що на сучасному етапі наукових пошуків існують різноманітні трактування поняття "комунікативна культура", виникла необхідність визначити своє теретичне бачення цього терміна з метою конкретизації науково-пошукової роботи. Спираючись на концептуальні положення В.М.М'ясищева про взаємозв'язок таких компонентів, як психічне відображення учасниками спілкування один одного, їх відношення та звернення між собою; А.Б.Ананьєва про сутність особистості як формування первинно діалогічного та В.С.Біблера про технологію "діалога культур", ми представили робочу модель поняття "комунікативна культура". Її сутність полягає у взаємозалежності таких компонентів як: а) комунікативна установка, яка визначає регулювання або корекцію власної позиції вчителя відносно здібностей організувати свої стосунки з учнями, прогнозувати відповідні реакції школярів та враховувати ступінь взаєморозуміння; б) рефлексії в спілку-

ванні, що дозволяє координувати позицію "Я - як особистість" на позицію "Я - як учитель"; в) професійно-педагогічної діяльності учителя, в процесі якої відбувається вдосконалення професійної компетентності та реалізується творчий потенціал учасників навчального процесу.

Орієтуючись на вищезгадану модель комунікативної культури, ми розробили програму констатуючого експерименту для визначення рівня сформованості комунікативної культури вчителя початкових класів. Дослідницька робота була проведена на базі СШ№21/Саксаганського РВНО/та СШ№87 /Довгинцевського РВНО/ м.Кривого Рогу. У роботі брали участь 22 вчителі початкових класів.

Мета дослідження полягала у виявленні рівня сформованості вказаних нами компонентів комунікативної культури. Для реалізації цієї мети були використані методики Д.Б.Богоявленського/1977/, Л.Е.Лушпаєва/1984/, В.О.Андрієвої/1988/, Л.А.Петровської/1989/. Результати досліджень виявили фактичний стан рівня розвитку кожного компоненту. Так, наприклад 36% учителів виявили характерну особистісну спрямованість власної комунікативної установки в спілкуванні з учніми, в результаті якого спостерігалось порушення педагогічного такту, використання елементів репресивного впливу на особистість дитини, перевага монологічного спілкування в педагогічному процесі. Як правило учні вищезазначених учителів мали низький показник зацікавленості в одержанні позитивної оцінки рівня їх знань, а їх праця від час засвоєння навчального матеріалу носила репродуктивний характер. У 29% учителів були визначені хибні уявлення про рефлексію в процесі спілкування. Це проявилось в нездатності кожного відобразити інших у своєму "Я", сприйняти точки зору дитини, в порушенні етичності виправлення помилок школярів. Учні цієї групи вчителів виявили в більшій мірі невпевненість у досягненні позитивних результатів, страх перед учителем, зневіру в своїх власних здібностях.

Під час виявлення рівня культури мовленевої діяльності педагогів нами було встановлено, що велике значення для результативності навчально-виховного процесу мають такі компоненти, як культура мови й техніка мовлення. У тих випадках, коли вчителі невинновано використовувала силу голосу, повчальний тон мовлення, спостерігалися більш активні прояви порушення дисципліни. І, навпаки, коли вчителі демонстрували здатність управління динамікою звучання не тільки свого мовлення, а й мовлення дітей, безперервно працювали над формуванням лексичної грамотності, - організація навчального процесу була близькою до зразкової.

Було встановлено, що в складних педагогічних ситуаціях знаходили оптимальне рішення саме ті вчителі, які будували діалогічне спілкування з позицій доброзичливості, конструктивного партнерства, толерантності. Таку групу склали близько 35% вчителів.

Констатація фактів свідчить про актуальність проблеми формування комунікативної культури в сучасній початковій школі, що вимагає нових зусиль науковців у пошуках шляхів вдосконалення психолого-педагогічної освіти.

Ю.А. Янченко

Проблеми гуманізації взаємовідношень з неповнолітніми

Результати багаторічних спостережень переконують, що вміння одного й того ж учителя добре працювати з дисциплінованими й вихованими в сім'ях з неповнолітніми часто роблять його безпомічним у роботі з "невстигаючими", "нездібними", "бездарними" дітьми "важких долей", яких В.О.Сухомлинський назвав "пробним каменем педагогіки, її майстерності, мистецтва, людяності" (В.А.Сухомлинский. Трудные судьбы.- М.,1967,-С.78). Причини тут можуть бути обумовлені різними факторами, і в першу чергу-незавершеністю їх морального становлення, недостатніми знаннями особливостей вікового, фізичного й психічного розвитку підлітків, умов сімейного виховання тощо.

Але дослідження, які ми проводили в ПТУ і школах нашого міста та інших регіонів України (Київ, Дніпропетровськ), - дозволяють зробити ще один важливий висновок: педагогічно занедбані та важкі діти в багатьох випадках не відвертаються від школи, училища та їх заходів, а від того, як до них ставиться вчитель. Важливу роль у цьому відіграє правильний вибір учителем, майстром виробничого навчання стилю взаємовідношень з учнями як одного з найдієвіших засобів педагогічної профілактики девіантної та деліквентної поведінки неповнолітніх. Саме тут знаходиться ефективний резерв ще невикористаних педагогами можливостей своєчасного попередження дистармонійного розвитку особистості юних.

Але, як свідчить практика, саме на цьому рубежі творчих пошуків вчителі можуть припускатися серйозних прорахунків. Справа в тому, що вчорашніх спокійних і чуйних учнів початкових класів ніби хто підміняє в старших класах - підлітковому віці. Вони стають настільки різкими і прямолинійними в судженнях, агресивними в відношеннях, що створюють між